

~~DIFUZA~~
M. ZIM
~~Diffuzat ora 08.30 în săptămână~~
~~15 iunie 1941~~
~~METROPOLITUL ANDREI ȘAGUNA~~

No 514
6/17/42

acesta se împlinesc 7 decenii de când mul-
tine lăcașuri nesfârșită de popor și doar obșințele mare-
rului Mitropolit Andrei Șaguna cu lăcașul în mână dela Sibiu
înălțat la Răřinari, unde le-a așezat să se odihnească sub um-
bra braziilor, în inimă satului ce reprezintă țărăniminea pe
care atât de mult a iubit-o și la poalele Munților al căror
atribut de granită artificială avea să-l topească cu opera
și cu duhul lui.

Cu cât trec vremurile, cu cât ne depărtăm de tim-
pul în care a trăit și a activat personalitatea puternică și
providențialului ierarh, figura lui îmbrăcă în conștiința
neamului tot mai mult ~~în~~ nimbul miraculor al eroilor de le-
gendă. Azi el ne apare ca una din cele mai înalte culmi ale
trecutului, ca unul din cele mai adânci ierboare de energie
și de îndrumare a viații naționale de după el.

Opera lui, atât de prodigioasă, dar mai ales atât
de corespunzătoare necesităților noastre naționale și atât
de unitară prin spiritul ce-o călăuzește, ni se desvăluie ca
tot mai genială pe măsură ce timpul îi scoate la iveală ne-
sfârșite ^{pe} roade binecuvântate și adâncul realism de care
a fost pătrunsă.

Răsărit la începutul veacului XIX-lea dintr-o fami-
lie de Români macedonieni, așezată în Miercurea Ungariei,
Andrei Șaguna sorbieșe în flința lui apriga dragoate de neam
a înaintașilor, în impletire indisolubilă cu dragostea de le-
ge răsăriteană, care fiind o caracteristică a tuturor popo-
relor ortodoxe, atinge în acea ramură cu suflet arzător a

neamului nostru, o intensitate supremă. Venind să-și desfășoare misiunea în mijlocul românișmului ardelean, care, trăind în imprejurări asemănătoare cu cele ale Românilor macedonieni, a deocamdată sub o stăpânire politică strinată, fusese silit de această nație să-și ocrotească ființa națională sub acoperământul Bisericii, Andrei Saguna a întâlnit, fixată într-o îndelungată tradiție, aceeași împreunare a vieții naționale cu cea bisericească, pe care o aducea și el cu sine. Astfel, atât sunfletul său, cât și porunca imprejurărilor, de viață și a nevoieștilor românișmului ardelean, au contribuit ca opera lui Andrei Saguna să aibă deopotrivă un aspect național și unul bisericească. Nu s-ar putea spune despre nici unul din aceste două aspecte că predomină în favorul celuilalt, că unul ar fi mijloc și celălalt scop, ci această operă armonizează într-o minunată sinteză interesele nației cu ale Bisericii, fiecare servind celeilalte, dar fiind și servită de ea. Această convergență deplină între ceea ce aducea Saguna în sunfletul lui și între modestele tipare de viață ale Ardealului, a făcut ca legiuirile lui, deși epoca lui, prin puterile uriașe ce le-a trezit în popor, să se impună fără sguduri și să prindă rădăcinile cele mai adânci și mai vaste în viața poporului român de peste munte.

De aceea d. prof. Ioan Eupaș, talentatul biograf al lui Saguna, a putut remărcă pe drept cuvânt: "Istoria noastră națională nu cunoaște lege scrisă, care să fie pătrunsă ^{în} odată în conștiința populară în aceeași măsură, în care au putut pătrunde dispozițiile fundamentale ale "Statutului Organic".

Dar deși în fond între concepțiile lui Saguna și

tradițiile Ardealului există din primul moment al sosirii lui Sibiu o adâncă afinitate, Tânărul vicar aducea cu el un element nou, deosebit radical de tot ce se găsea în cuprinsul vieții Românilor ortodoci din acel timp.

După desființarea Mitropoliei ortodoxe de la Alba-Iulia, la 1701, prin trecerea mitropolitului Atanasie Anghel la unirea cu Roma, poporul român a rămas fără nici o ocrotire peste 60 de ani, având în tot acest timp să-și apere singură credință, suportând cele mai necruțătoare persecuții. Cererile lui repetite de a i-se da un arhiepiscop nu au fost împlinite decât la 1761, dar într-o formă nesatisfăcătoare, prin trimiterea unor episcopi administratori sărbi, care nu se puteau lega statornic și cu toată dragostea de soartea acestui popor.

La 1809 Români își putuă înșărăsit alege un episcop român în persoana lui Vasile Moga, dar multele condiții cu care îl-a stingherit stăpânirea tot timpul misericordile, ca și lipsa de proeminență deosebită a personalității sale, nu i-au îngăduit să schimbe prea mult imprejurările apăsătoare din viața bisericească. Iar întru căt viața întreagă a poporului se desfășura în funcție de Biserica, nivelul general al stărilor din Ardeal era căt se poate de modest.

Andrei Șaguna găsea după moartea lui Vasile Moga, în 1846, poporul român într-o stare de adevărată somnolență. Nu exista o ideie mare de circulație generală care să pună inimile în mișcare, nu se lămurise o conștiință națională viziguroasă în masă, o vedere limpede a unui ideal care să dinamizeze voința tuturor. Intelectualii, puțini oăși existau, erau de-o factură minoră, provincială, inoapabili să limpe-

zească un ideal pe seama colectivității și să aibă curajul și puterea să militeze pentru el și să pună apele amortite ale cugetelor în mișcare.

Andrei Șaguna, deși s'a coborit cu toată dragostea sa în mijlocul acestei stări, era totuși față de ele ca un felul de dub al lui Dumnezeu ce se mișca pe deasupra apelor, lăndu-le viață și formă. Coborit din înălțimi, el aducea un ochiu spiritual obișnuit cu vederile largi și cuprinzătoare. Cremenea macedoniană a personalității lui, rafinată în indeletnicirile fizice comerciale ale familiei, se șlefuisse prin cultura juridică și teologică, pe care o adâncise în timpul studiilor și prin legăturile frăcvență cu cercurile sociale cele mai de frunte, în cari il introducease unchiul său Atanasie Grabovschi. Fără să fi pierdut nimic din mistuitoarea lui dragoste de neam și lege, cultura i-a dat capacitatea de a ridica această dragoste pe plan de concepție solid întărită și de a găsi cele mai efective căi și arme spirituale în lupta pentru libertatea și drepturile lui. Iar forța și dărzenia masivă a naturii sale, au devenit, sub flacără inebilatoare a acelorași cauze, prestanță suverană, care făcea pe orice străin să rămână copleșit de prezența și de cuvântul acestui vladică al unui popor pe care nimenea nu-l lucează atunci în seamă.

Iată cum caracterizează Octavian Goga această împreunare minunată de dinamism și de cultură în Andrei Șaguna: "Om de tact și fin diplomat; spirit cizelat de cultură și perfect echilibrat; pregătit deopotrivă pentru speculațiunile abstrakte, ca și pentru acțiunile pozitive... un temperament revoluționar și conspirator, o reminiscență atavică din su-

fletul agitat al Macedoniei".

Intre Români uniti din acea vreme erau o seamă de
Bărbați învățăți /Timotei Cipariu, Simion Barnuțiu, George Ba-
rit, Ultimii doi activaseră în anii dinainte de venirea lui
Saguna în Ardeal deoarece efectiv pentru migrația dela
1848. Cu toate acestea Saguna este recunoscut în rolul de con-
ducător suprem al neamului, nu atât pentru că deținea un sca-
un arhieresc, caci și Ioan Leményi îl deținea pe cel dela
Maj, ci pentru toate calitățile cerebrale și spirituale fin-
sirate mai înainte care la el se împreunau într-o astfel de
armonie, încât putea să fie nu numai un gânditor politic, ci
și un spirit capabil de a conduce cu efect o acțiune politică.
Mitropolitul Andrei Saguna a fost astfel primul președinte al
partidului național și delegatul statoric al Românilor arde-
leni la curtea din Viena.

Abstragând de activitatea politică propriu zisă,
realizările Mitropolitului Andrei Saguna se pot resuma în:
1/ reînființarea Mitropoliei ortodoxe ardelenă, 2/ organiza-
rea ei prin Statutul organic, 3/ și o vastă operă culturală,
constătoare în crearea unui învățământ școlar liber pe sea-
Românilor din Ardeal, că în altor instituții de caracter
cultural. Marele arhiereu a urmărit cu o perseverență supremă
reînființarea Mitropoliei ortodoxe desființată la 1701 de stă-
păniirea strânsă pentru a lăsa pe Români drept credincioși or-
fani de orice instituție ocrotitoare, ca astfel să-l poată
mai ușor desface de credința răsăriteană care-i unea cu frații
din sudul Carpaților. Andrei Saguna își dădea seama că datoria
care i-se impunea cu mai multă și mai urgentă necesitate era
re adusă în viață Mitropolia, ca măcar în ea Românilii ardeleni

să aibă un cadru al unității și o creștere a existenției lor. Dependența lor bisericească de Mitropolia sărbească dela Carloviț, în loc să promoveze o viață națională liberă, era de natură mai mult să o stingă herească.

Hotărârea de a reînființa Mitropolia și-o anunță Saguna dela prima pășire pe pământul Ardealului prin următoarele cuvinte: "Pășind pe pământul clasic al străvechieri Mitropoliei române ortodoxe, vă făgăduiesc, „sărbătoarește, că voi lucra neobosit pentru înființarea ei. Așa să-mi ajute Dumnezeu".

După strădani și pledoarii fără limită, având să convingă atât curtea din Viena, cât și ierarhia sărbească, la 24 Dec. 1864, în ajunul Nașterii Domnului, Andrei Saguna a putut avea bucuria să vadă autograful împăratesc prin care vechea Mitropolie se renăștea la o nouă viață.

Prin lupta să necurmată reușise să smulgă de sub jurisdicția statului și a ierarhiei sărbești în mod deplin viața bisericească a Românilor ortodoci din Ardeal, obținând pe scara Mitropoliei și deosebită autonomie.

Reînființarea Mitropoliei ortodoxe pe bazele celei depline autonomii a avut ca toate realizările lui Saguna, o mare însemnatate, atât sub raportul național cât și bisericească. Sub raportul național, prin ea s'a creat o sferă de libertate pe scara Românilor ardeleni în cadrul unui Stat strâns și au asigurat pentru viitor, pe temeiul comunității de credință, legăturile dintre ei și frații din sudul și estul Carpațiilor. Tot Mitropolia a strâns pe toți Românilor ortodoci din întreg Ardealul, ca și pe cei din Banat și Crișana sub o con-

lucere unitară.

Iar sub raportul bisericesc, autonomia obținută de Saguna a făcut să se adâncească conștiința de sine a Bisericii, sentimentul răspunderii pentru măntuirea sufletelor care apăsa exclusiv pe umerii ei. Andrei Saguna, care a fost nu numai un mare naționalist, ci în același timp și un preot de profundă sensibilitate duhovnicească, subțiată prin studiul temeinic al iisusoarelor ortodoxe în toate limbile originale, a fost cins să răspundere și elanul misionar al Bisericii. Laboarea atunci când devine un departament al Statului, miscată la lucru prin dispoziții ministeriale. În ea trebuie să ardă cu flacără conștiința că e trupul mistic al Domnului și are cea mai sfântă misiune de pe lume, pe care trebuie să o urmărească cu o deplină și adâncă spontaneitate. Sub raportul aceasta, autonomia bisericescă nu e un chip de organizare potrivit numai pentru timpul lui Saguna, sau pentru împrejurări asemănătoare, ci un principiu consubstanțial și permanent necesar pentru ființa esențială misionară și spontană dinamică a Bisericii.

Dar dacă prin reînființarea Mitropoliei autonome, Andrei Saguna a creat o sferă de libertate și un cadru de unitate pentru viața Rămănilor din toate jinuturile de peste țară, prin legea de organizare și de funcționare ce-a dat-o acestei Mitropolii, prin acesta numitul „Statut Organic”, previdențialul ierarh a voit să aibă de libertate și de unitate să fie cât mai largă. El a chemat în forurile bisericești tot poporul, și anume în adunările parohiale direct, iar în cele superioare, prin reprezentanți. Deasemenea a întins baldachinul Bisericii autonome peste viața școlară a poporului. Clerul și mireni aveau să se înfrățească în impreună sfătuire și în

comună răspundere pentru bunul mers al Bisericii și al tuturor celorlalte ramuri principale ale vieții naționale. Poporul întreg din Ardealul întreg era strâns cu toate preocupările lui sub ocrotirea și în sferea de libertate a Bisericii.

Sub raportul național, „Statutul Organic” inițiază în Ardealul subjugat o epocă de maximă libertate și de unitate, sub raportul bisericesc el a făcut să crească în mireni conștiința apartenenței la Biserică și a răspunderii pentru ea, ceea ce a însemnat o pătrundere a elementului spiritual și spiritual în ființă și în toate preocupările lor. Statutul Organic sub acest aspect înseamnă o realizare și un proces de realizare a misiunii Bisericii, o proiecție a harului ei spiritual peste câmpul larg și variat al vieții. Toată viața Ardeleanului e atrasă sub o lumină de seriozitate morală, toată capătă atributul de slujbă adusă lui Dumnezeu. Această înșeăsire a „Statutului Organic”, care indirect înseamnă o fortificare a națiunii, dovedește că principiul lui de temelie deasemenea nu are numai un caracter temporal, ci o valabilitate permanentă. Vederile și legile lui Andrei Saguna, ori cât de mult au corespuns vremii sale, desbrăcate de anumite detalii sunt legile de totdeauna ale Bisericii. Măreția lui Saguna stă în a le fi ajută să o formă de maximă eficacitate națională și bisericească.

Dar ca unul ce-și datoră superioritatea spirituală și succesele străduințelor sale în lupta pentru libertatea și unitatea Românilor ardeleni, contactului său asiduu cu carte, Saguna își dădea seama că mijlocul principal de ridicare a neamului său este cultura. Fără cultură românismul nu-și poate spori puterile, ca delà libertatea și unitatea, care le-a obținut pe seama lui în cadrul instituției bisericești, să ajungă

Via libertatea și la unitatea cu toți Români. De aceea, cadrele largi ale organizației bisericești, nemuritorul mitropolit s'a silit să le umple printr'un corespondator cuprins de viață religioasă, morală și culturală", spune I.P.S. Mitropolit Nicolae Bălan, vrednicul urmaș a lui Saguna. „Dându-și seama că aceasta nu poate să urmeze decât prin coborârea principiilor evanghelice în realitatea vieții, prin propaganda pricepută și prin entuziasmul apostolatului, el și-a îndreptat părinteasca sa purtare de grija către cler, pentru a căruia educație a organizat institutul teologic, ridicând anii de studiu la 3 - pe baza bacalaureastului - și a publicat un număr de seamă de lucrări bisericești prin care i-a înălțat cunoștința și i-a întărit ortodoxia". În fața multelor cărți concepute și publicate de el - între care amintim și traducerea Bibliei - te prinde mirarea când a mai avut marea ieșirea: repausul să se concentreze atât de fecund în studiu. Teologia românească, inexistentă până atunci, putem spune că prin el începe să ființeze.

Pentru cultura poporului, extrem de scăzută și de întâmplătoare înainte de el, creează învățământul primar și sistematic cui obiectivă Bisericii. Numai între 1850 și 1865 se înființă 339 școli primare.iar pentru formarea unei patru conducătoare întemeiază vestitul liceu din Brașov și gimnazial din Brad.

Că tot acest învățământ și în special cel primar, să se improspăteze și idei noi și cu metode destulnice, Saguna trimite tineri talentați la Universitățile din Germania, cu misiunea de a studia cu deosebire pedagogia. Astfel din sănătatea gândului sagunian a răsărit o școală pedagogică ardeleană de orientare herbartiană, reprezentată prin nume ilustrați ca Ioan Popescu, Daniil Popovici Barcianu, Petre Span, cari

zintă au imprimat o direcție sănătoasă învățământului ardelean ce și lămurise ca scop clar: formarea caracterului religios-moral.

Pentru formarea unei conștiințe politice naționale și pentru susținerea neîntreruptă a unui nivel spiritual în prezent și în celelalte pături românești, Saguna întemeiază în anul 1853 ziarul „Telegraful Român” ce se tipărește până azi în Tipografia arhidiecesană întemeiată tot de el. Acest ziar, prin reproducerile bogate din ziarele și literatură românească din Sudul Carpaților, ținea viață în cititori conștiința comunității și a identității cu frații de pretutindeni.

În sfârșit, pentru cultivarea mult prigonitei limbii românești, și pentru răspândirea culturii în poporul adult ca și pentru încurajarea portului, obiceiurilor și chiar a economiei naționale, înființează și îndrumă ca prim președinte „Asociația pentru literatura și cultura poporului român din Transilvania”, care de atunci și până azi a fost o vatră de lumină ce-a răspândit razele culturii naționale până în cele mai îndepărtați cătun românești de discolo de Carpați.

Astfel viața deslănțuită de uriașa personalitate a Mitropolitului Saguna în poporul român din Ardeal s'a manifestat în toate direcțiile. Ardealul a devenit altfel de când și-a început Saguna lucrarea în mijlocul lui. La hirotonia ca episcop el își anunțase răspicat, în catedrala din Carlovitz, în fața Sârbilor, că programul Pe Români ardeleni din adâncul lor să-i deștept și cu voia cătră tot ce-i adevărat, plăcut și bun să-i trag”.

Programul a fost împlinit și starea Ardealului s'a schimbat ca printr-o minune. Ardealul timpurilor noui, cu mândrie cu conștiință de sine, cu clopotul de putere iuptătoare, cu

înaltul nivel moral,cultural și economic,ou apriga lui vitalitate se-i curge prin toate vinele vieții obștești,dela Saguna începe.Darocum prin el Ardealul s'a împărtășit de o nouă naștere,de nașterea din duh.Puterea iasvătă din duhul Mitropolitului Saguna,sau deslăinuită de el în sfârșit românismului,a gravitat roata vremii aducându-ne la 1918 eliberarea Ardealului și pe terenul politic după ce-l desrobise pe teren bisericesc și colar.

Atât de plin este Ardealul de prezența spiritului și păcerei lui Saguna,încât nu numai o serie întreagă de instituții îi poartă numele,ci se vorbește chiar de un stil de viață sagunian în spiritualitatea românească de dincolo de munte. Sa-gunismul este maxima potențare a virtualităților Ardealului;el încarna în Biserică acel spirit expansiv,care vrea să dea o calificație creștină întregului conținut al vieții poporului,înțeles în general el exprimă spiritul dinamic și totalitar al Ardealului,în virtutea căruia toate puterile neamului se consideră ca un tot indispusabil îndisolubil fie că răsar din pământ fie că pogoră prin Biserică din cer.Imaginea Ardealului sagunian este blocul poporului ce pășoște energetic și luminat,condus de preoți cu crucea în frunte, spre idealurile de cultură,de libertate,de creștinătate.

Când la 28 iunie 1873, venerabilul Arhipastor a trecut din viața acesta la cele cerești,lumina și puterea iasvătă din suflul lui mare au continuat să rămână cu poporul pe care l-a iubit,crescând tot mai mult.In uriașul fluviu de energie,care a tăsnit în viața Ardealului din miraculoasa mânărie a toacăzului păstorean de către Mitropolitul Andrei Saguna,românismul de peste Munte posedă taina înălțărilor lui viitoare din apăsarea zilelor de azi.
